

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ФУНКЦІЙ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УКРАЇНІ

У статті проведено аналіз чинного законодавства, в якому окреслюються функції органів досудового розслідування в Україні. Визначено заходи щодо удосконалення роботи органів досудового розслідування правоохоронних органів.

Ключові слова: функції, державне управління, органи досудового розслідування, слідчі, правоохоронні органи.

В статье проанализировано действующее законодательство, в котором закреплены функции органов досудебного расследования в Украине. Определены меры по совершенствованию работы органов досудебного расследования правоохранительных органов.

Ключевые слова: функции, государственное управление, органы предварительного расследования, следователи, правоохранительные органы.

The article analyzes the current legislation, which outlines the functions of the pre-trial investigation in Ukraine. The measures to improve the operation of the pre-trial investigation police.

Key words: functions, public administration, pre-trial investigation, investigators, law enforcement authorities.

Вступ. Побудова демократичної, соціальної, правової держави України нерозривно пов'язана з реформуванням національного законодавства, узгодженням його зі світовими та європейськими стандартами. Україна, приєднавшись до процесу інтеграції демократичних держав Європи, взяла на себе зобов'язання під час проведення власної правової реформи врахувати загальноєвропейські принципи судочинства та судову практику Європейського суду з прав людини. Зміни, які відбуваються в українському суспільстві протягом років незалежності, вимагають пошуку нових підходів до проблем ефективності державного управління в тій чи іншій сферах. Державні органи вступають в адміністративно-правові відносини з приводу виконання покладених на них функцій і реалізації належних їм прав у сфері державного управління. До таких органів належать і правоохоронні органи, у структуру яких входять слідчі підрозділи, реформування яких з новою силою розпочалось у 2015 р., коли одні підрозділи припиняють своє існування, інші юридично розформовані, але продовжують існувати до створення нових, а новостворені виконують функції, ідентичні наявним, що спричиняє певні непорозуміння.

Постановка завдання. Метою статті є здійснення аналізу чинного законодавства, в якому окреслюються функції органів досудового розслідування в Україні, та визначення заходів щодо удосконалення роботи органів досудового розслідування правоохоронних органів.

Результати дослідження. Розв'язанню питань щодо удосконалення роботи органів досудового розслідування правоохоронних органів присвячені роботи вчених: В. Авер'янова, О. Бандурки, Ю. Битяка, І. Голосніченка, О. Джузі, Є. Додіна, Р. Калюжного, В. Колпакова, О. Кузьменко, В. Олефіра, В. Шакуна, В. Шкарупи та ін. Питання статусу правового регулювання діяльності органів досудового розслідування правоохоронних органів України висвітлені невичерпно, здебільшого досліджена діяльність правоохоронних органів загалом.

Ст. 3 Конституції України зазначає: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» [1]. У правознавстві термін «функція» визначається як соціальна роль держави, державного органу, права стосовно макро- або мікрооточення. Функції тлумачаться як основні напрями або види діяльності, що виражають сутність, призначення, роль і місце держави, державного органу, права в суспільстві. Функції держави – це основні напрями її діяльності, котрі відображають її сутність та соціальне призначення в галузі управління справами суспільства [2]. Від імені держави виступають правоохоронні органи, до складу яких входять слідчі підрозділи. Так, за ст. 38 Кримінального процесуального кодексу України, органами досудового розслідування є слідчі підрозділи: органів Національної поліції; органів безпеки; органів, що здійснюють

контроль за додержанням податкового законодавства; органів державного бюро розслідувань; підрозділ детективів, підрозділ внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України [3]. У своїй діяльності слідчі застосовують специфічні методи діяльності й виступають від імені й за дорученням держави. Слідчі органи, як і інші органи державної влади, утворюються у встановленому законодавством порядку. Слідчий є одноосібним органом державної влади, на який покладено повноваження з провадження досудового слідства. На думку Ю. Єрмоєнка, сама наявність слідчих органів і зумовлена існуванням досудового слідства як самостійного виду діяльності [4]. З цього приводу Л. Кудінов вважає, що слідчий апарат існує як порівняно самостійна система державних органів, похідна від більш загальної функції правосуддя [5]. Такої ж думки дотримується і М. Гурський: «Функція попереднього слідства є самостійною, вона не зобов'язана своїм походженням жодній іншій державно-правовій діяльності й не може безпосередньо впливати ні з завдань, здійснюваних прокуратурою та судом у кримінальному судочинстві, ні з завдань органів безпеки та охорони громадського порядку, розв'язуваних ними у сфері державного управління» [6]. Є. Лук'янчиков переконаний, що перебування слідства у будь-якому відомстві обумовлює його управління тими самими адміністративними методами, як й інших служб правоохоронних органів, що не можна визнати прийнятним, зважаючи на особливий статус слідчого [7]. Ю. Єрмоєнко наголошує, що досудове слідство є самостійною формою охоронної діяльності державної влади, оскільки за своїм змістом вона не збігається з жодною з інших конституційних форм державної діяльності. Досудове слідство здійснює правозастосовну функцію, і, хоча його можна розглядати як практичну організацію перетворення в життя певних правових норм, воно не є виконавчо-розпорядчою діяльністю, з точки зору адміністративної науки [8]. Отже, функція досудового розслідування є самостійною, вона не зобов'язана своїм безпосереднім походженням жодній державно-правовій діяльності, тому не може впливати ані з завдань, вирішуваних прокуратурою і судом у кримінальному судочинстві, ані з завдань органів безпеки, органів державного бюро розслідувань, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, національної поліції, котрі розв'язуються ними у сфері державного управління.

На сьогодні ряд науковців взагалі заперечує самостійність та незалежність слідчого внаслідок нагледу з боку прокурора, суду і підконтрольності начальнику слідчого відділу та відповідним керівникам структурного правоохоронного органу, до якого він належить, а перевагу віддає процесуальній самостійності (яка існує разом із відповідальністю), сполученою з прокурорським наглядом та відомчим контролем [9]. На думку В. Тертишника, принцип процесуальної незалежності слідчого є початком, з огляду на який слідчий виконує свою функцію незалежно від органів влади і місцевого самоврядування, громадських і політичних організацій, фізичних і юридичних осіб, суб'єктів кримінально-процесуальної діяльності; провадження досудового слідства здійснюється винятково згідно з вимогами закону; прийняття рішення – на підставі закону відповідно до внутрішнього переконання [3]. Ст. 3 Закону України «Про державне бюро розслідувань» визначено, що Державне бюро розслідувань організовується і діє на засадах незалежності і персональної відповідальності кожного працівника [10].

Згідно з кримінально-процесуальним законодавством, на слідчого покладається основна функція – розслідування кримінальних проваджень, яка включає в себе: розгляд заяв та повідомлень про злочини й вирішення питання про внесення відомостей до єдиного реєстру досудових розслідувань, дослідження обставин вчиненого злочину, відшкодування збитку завданого злочинцем, забезпечення реалізації прав та законних інтересів осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні, та профілактична діяльність. За сучасних умов слідчий під час кримінально-процесуальної діяльності одночасно виконує три функції кримінального процесу: обвинувачення, захисту та вирішення, а має виконувати лише функцію досудового розслідування. У главі 21 КПК України визначено нові функції слідчого, а саме право проводити негласні (розшукові) дії як різновид слідчих (розшукових) дій. Негласні слідчі (розшукові) дії можуть проводитися у разі, якщо відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати іншим способом. Рішення про проведення слідчих (розшукових) дій буде приймати слідчий, прокурор, а у випадках, передбачених КПК України, – слідчий суддя за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженим з прокурором [3]. Про виконання слідчим лише функції розслідування злочинів свідчать: соціальне призначення органів досудового слідства, специфічні умови та спрямованість їхньої діяльності, особливий порядок і послідовність виконання процесуальних дій та процесуальних рішень.

Нині ще триває практика виконання слідчими, особливо органів національної поліції функцій, не пов'язаних із розкриттям та розслідуванням злочинів (участь в охороні громадського порядку під час масових заходів тощо), адже саме на цей орган покладається основне навантаження щодо забезпечення дотримання громадського порядку. Необхідність виконувати некваліфіковану роботу не належить ані до функцій органів досудового розслідування, ані до обов'язків слідчого. Також у чинному кримінальному процесуальному законодавстві України відсутнє чітке розмежування завдань різних органів кримінальної юстиції.

Висновки. Отже, на нашу думку, необхідно створити процесуально незалежний слідчий апарат держави і звільнити його від адміністративних методів та форм, не притаманних діяльності органів юстиції. Тому на законодавчому рівні треба закріпити самостійність та автономність функції розслідування поряд із функціями обвинувачення, захисту й прийняття рішення по суті. Також необхідно внести відповідні зміни та доповнення до Кримінального процесуального кодексу України та відомчих нормативних

актів із питань виконання чітких функцій слідчими, що дасть змогу усунути непорозуміння і труднощі, що виникають на практиці у питаннях ефективної боротьби зі злочинністю. Окрім того, відповідно до п. 14 ст. 92 Конституції України, необхідно розробити та прийняти закон про досудове слідство України, де б вирішувалося функціональне призначення органів досудового слідства.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – 141с.
2. Загальна теорія держави і права: Підручник / [М.В. Цвік, В.Д. Ткаченко, Л.Л. Рогачова та ін.]; За ред. М.В. Цвіка, В.Д. Ткаченка, О.В. Петришина. – Харків: Право, 2002. – 432 с.
3. Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України. – Видання 12-ге, доповн. і перероб. – К.: Алерта, 2016. – 810 с.
4. Еременко Ю.П. Советская государственная власть и следственный аппарат / Ю.П. Еременко. – Волгоград, 1973. – 83 с.
5. Кудинов Л.Д. Процессуальный подход к определению места следственного аппарата в структуре государства // Предварительное следствие в условиях правовой реформы. – Волгоград, 1991. – С. 30–41.
6. Гурский М.К. Соотношение дознания и предварительного следствия / М.К. Гурский. – Львов: Изд-во Львов. ун-та, 1965. – 55 с.
7. Лук'янчиков Є.Д. Методологічні засади інформаційного забезпечення розслідування злочинів: [Монографія] / Є.Д. Лук'янчиков. – К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2005. – 360 с.
8. Еременко Ю.П. Советская государственная власть и следственный аппарат / Ю.П. Еременко. – Волгоград, 1973. – 83 с.
9. Рахунов Р.Д. Участники уголовно-процессуальной деятельности: учеб. пособие / Р.Д. Рахунов. – М.: Гос.юриздат., 1961. – 277 с.
10. Про державне бюро розслідувань [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/794-19>.

УДК 336.025

ГЕТМАНЦЕВ Д.О.

НОРМОТВОРЧІ ПРОЦЕДУРИ У ПОДАТКОВОМУ ПРАВІ

У статті досліджується податкова процедура встановлення податків та зборів у контексті її відповідності принципу “no taxation without consent” (як з точки зору історичної ретроспективи, так і на прикладах сучасної практики). За результатами дослідження проведено аналіз досвіду вітчизняної податкової нормотворчості останніх років, за підсумками якого виявлено системні недоліки нормотворення у податковій сфері та запропоновано триступеневий тест для перевірки легітимності податкової правової норми.

Ключові слова: принцип “no taxation without consent”, податкова нормотворчість, процедура встановлення податків та зборів, правове регулювання податкових відносин.

В статье исследуется налоговая процедура установления налогов и сборов в контексте ее соответствия принципу “no taxation without consent” (как с точки зрения исторической ретроспективы, так и на примерах современной практики). По результатам исследования проведен анализ опыта отечественного налогового нормотворчества последних лет, по итогам которого обнаружено системные недостатки нормотворчества в налоговой сфере и предложен трехступенчатый тест для проверки легитимности налоговой правовой нормы.

Ключевые слова: принцип “no taxation without consent”, налоговое нормотворчество, процедура установления налогов и сборов, правовое регулирование налоговых отношений.

The article covers the tax procedure for establishing taxes and fees in the context of its compliance with the principle of “no taxation without consent” (both in terms of historical retrospective and current practices). The study conducted helped to analyze the experience of domestic tax rule-making of recent years, the results of which revealed drawbacks of the tax rule-making and allowed the introduction of a three-step test to verify the legitimacy of tax legal norms.

Key words: principle of “no taxation without consent”, tax rule-making, procedure of tax and fee establishment, legal regulation of tax relations.